

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“ANTABUS”LA UYANIŞ

Araştırma Sorusu: Seray Şahiner’in “Antabus” adlı romanında ele alınan toplumsal sorunlar çocuk karakterler üzerinden nasıl işlenmiştir?

Ders: Türkçe A, Category 1

Sözcük Sayısı: 3985

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ.....	3
II. ROMANDA ÇOCUK KARAKTERLER ÜZERİNDEN İŞLENEN TOPLUMSAL SORUNLAR.....	5
II.I. AİLE İÇİ TOPLUMSAL SORUNLAR.....	5
II.II. ÇEVREDEN KAYNAKLI TOPLUMSAL SORUNLAR.....	11
III. SONUÇ.....	16
IV. KAYNAKÇA.....	18

I. GİRİŞ

Toplumun kültürel ve ekonomik yönden değişmesi toplumsal sorunları da beraberinde getirir. Özellikle kapitalist sistemi tetikleyen sanayileşme ile birlikte kentleşme hız kazanmış ve köylerden kentlere göçler başlamıştır. Bu durum toplumsal yapıda değişikliklere sebep olmuştur. Toplum yapısındaki bozukluklar da toplumun yapı birimlerini etkileyerek birtakım sorunları ortaya çıkarmıştır. İşsizlik, yoksulluk, göç, cinsiyet eşitsizliği ve çocuk istismarı bu toplumsal sorunlar arasında yer almaktadır. Özellikle çocukların ilk olarak aile ve sonrasında toplumda yok sayılarak gelişmesi onları derinden etkilemekte ve çocukları geliştirdiği sistemi kendi etrafına da uygulamasına neden olmaktadır. Böylece toplumsal değişim ve dönüşüm yanlış yapılaşma içinde kalıcılığını korurken etkisini her geçen gün arttırmaktadır. Bu durum, sosyoloji ile iç içe olan edebiyata da yansımaktadır.

Edebiyat sosyolojisi, edebiyatın toplumla arasındaki ilişkiyi kurmasını sağlar. Edebiyat sosyolojisi, siyasi rejim, kültür kurumu, sosyal tabaka ve dil bilimi problemleri gibi edebî olayları çerçeveleyen sosyal yapı ve teknik durumları inceler. Bu anlamda edebî eserin konusunun anlatıldığı çevre ve bu çevrenin zamana bağlanması edebiyat sosyolojisinin temel alanıdır.¹ Edebî eser, toplumsal yapıyı veya kabuller zincirini yansıtır. Metinlerde sosyal olaylar ele alındığı gibi anlatı türündeki eserlerde yer alan karakterlerin ve buna bağlı olarak yazarların hayata bakış açıları ve sahip oldukları değerler, eserin sosyal zeminini oluşturur. Her roman, hikâye kahramanı konu edilen kişi veya kişiler, bireysel ve toplumsal değerleri yansıtır.² Bu nedenle çalışmada ele

¹ÇELİK, EJDER. "Edebiyat Eseri Toplumun Aynasıdır Edebiyat Sosyoloji İlişkisi Üzerine." Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi , vol.104, no.738, pp.59, 2013

² ÇELİK, EJDER. "Edebiyat Eseri Toplumun Aynasıdır Edebiyat Sosyoloji İlişkisi Üzerine." Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi , vol.104, no.738, pp.63, 2013

alınan “Antabus” romanı sosyolojik kaynaklardan da yararlanılarak toplum ve bireyin edebiyata olan yansıması üzerinden değerlendirilecektir.

Seray Şahiner tarafından kaleme alınan “Antabus” romanında, odak figür- kız çocuğu- Leyla üzerinden toplumsal sorunlar hem aile yapısında hem de toplum yapısında işlenerek bu durumun bireyde yarattığı etki yansıtılmaktadır. Yapıtın mizahi dili ise ayırt edici özellikler arasındadır. Berna Moran’ın Feminist Eleştiri Kuramına göre “Yazar Olarak Kadına Yönelik Feminist Eleştiri” bağlamında değerlendirildiğinde kadın yazarların kendilerine özgü bir geleneği vardır. Bu durum biyolojik bir farklılıktan dolayı ortaya çıkmamaktadır. Kadınlar toplum içinde benzer baskılara maruz kaldığı için kendilerine özgü bir dil geliştirmişlerdir. Bu sebeple, kadın yazarlar içinde de bir birlik vardır.³ Örneğin, öykülerde kadınlar kendi hayatları hakkında söz sahibi değillerdir. Özellikle evlilik ve eş seçme konusunda kızların fikirlerinin alınmadığı, babanın kararına göre kız çocuklarının hayatlarının şekillendiği sıkça görülmektedir. Toplumun alt katmanındaki kadınlar, çocuklar öykülerde kadınlık bilinci irdelenerek anlatılmıştır.⁴

Bu çalışmanın amacı, bozuk bir toplum yapısında aile ve çevrenin birey üzerindeki yansımasını kız çocuğu üzerinden ele alınarak bir çocuğun gelişim evresinde maruz kaldığı toplumsal sorunların- göç, çocuk işçiliği, erken evlilik ve çocuk gelin, çocuk istismarı ve kadına yönelik şiddet- ona olan yansımasını değerlendirmektir. Ayrıca, “Feminist Eleştiri Kuramı” bağlamında incelenerek yazarın kadına yönelik feminist bakış açısı ele alınacaktır. Bu doğrultuda tezin içerisinde, öncelikle aile çevresinde gelişen toplumsal sorunların çocuk üzerindeki

³ Moran, Berna. «Feminist Eleştiri Kuramı, Yazar olarak kadına yönelik feminist eleştiri.» Moran, Berna. *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2021. s.255.

⁴ÇELİK, Sema Nur. “KADIN ÖYKÜ YAZARLARINDA AİLE (1980-1990).” T.C. MARMARA ÜNİVERSİTESİ, Türkiyat Araştırmalar Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul, 2014, s.12-13.

yansması ele alınacaktır. Ardından, toplum tarafından çocuğa uygulanan baskının etkisi değerlendirilecektir.

II. ROMANDA ÇOCUK KARAKTERLER ÜZERİNDEN İŞLENEN TOPLUMSAL SORUNLAR

II.I. AİLE İÇİ TOPLUMSAL SORUNLAR

Aile toplumun en küçük yapı birimidir. Her ailenin farklı değer yargıları vardır. Bir çocuğun anlayışı da ilk olarak aileyle şekillenir. Çocuk bu yargılarla öğrenir ve gelişir. Aile aynı zamanda çocuğu her koşul içinde büyütme ve geliştirmeye onun haklarını korumakla yükümlüdür. Uygun yaşam koşullarının sağlanmadığı ve zorla yaptırımlara maruz kaldığı bir yapıda çocuk baskılandığı için söz hakkına sahip olmadığını düşünerek büyür ve gelişir. Değer yargılarını da bu yönde şekillendirir. Kendini savunma hakkını da kendinde görmez. Yapamayacağı işlerin altına girerek sadece ona emredilen talimatları uygulamaya başlar. Seray Şahiner'in "Antabus" adlı romanında her şeye boyun eğmeye alışmış odak figür "Leyla" da okuyucunun karşısına ilk olarak sessiz bir figür olarak çıkmaktadır. Bu özelliğiyle Leyla, toplumdaki ezilmiş çocukların suskunluğunu yansıtmaktadır. Ailesi tarafından sessiz kalması gerektiği baskıyla öğretilmiştir. Bu durum daha sonra onun toplumsal ilişkilerinde de görülecektir. Kendini ifade edemeyen bir karakter olarak yetişmesinde aile baskısı etkili olmuştur. Yazar, Leyla'nın suskunluğunu ve bunun nedenini romana gözlemci bakış açısı ile başlayarak da yansıtmıştır. İlk olarak, olayın dış yüzünü üçüncü tekil kişiyle yansıtmış; sadece görünen kısmı, olayın sonucunu, aktarmıştır ancak sonrasında birinci kişiden olayın iç yüzeyini yani yaşanan gerçekleri anlatmıştır. Leyla'nın yapıtın ilk başında konuşmaması ve giriş paragrafının bir haber metni olması da olayların sadece insanlar tarafından okunup geçildiğini ve soruna bir çözüm bulunmadığını yansıtmaktadır. Haber metni ile esere

başlanması da olayların sadece sonuçlandığı zaman gün yüzüne çıktığını ve gerçeklerin sadece haber niteliği taşıdığı zaman yansıtıldığını göstermektedir.

Leyla eserin başında sadece tek kelimelik cümleler kurarak kurguya dâhil olmuştur: “*Leyla. (...)* *‘Kimsiniz?’*” (Şahiner, 10) Yaşadığı hiçbir şeyi anlatmamaktadır. Sessizliğine, suskunluğuna güvenmektedir. “*İnsan içinde pek konuşmam ya (...)* *Yıllardır laflarımı o kadar çok yuttum ki.*” (Şahiner, 14) Kendi yaşadığını yine kendi içinde çözmektedir çünkü yaşadığı durumları birine söylediğinde yine insanların sadece “izlemeye” devam edeceğinin farkındadır. Devrik ve eksilteli cümle yapıları da Leyla figürünün söylemek istediklerini doğruca aktaramadığını göstermektedir. Leyla’nın olayların iç yüzünü anlatırken iç monolog tekniğinin kullanılması Leyla’nın kendi kendine konuşarak acısını hafifletmeye çalıştığının ve yaşadıklarının sadece Leyla tarafından bilindiğinin, karşı tarafa anlatmadığının, sessiz kaldığının bir kanıtıdır.

Leyla ilk kez dans ettiği zaman babasından şiddet görür. “*Babam gelip tokat atana kadar oynadığımı bile fark etmedim: Ne kırıtıyormuşum ... karılar gibi? Onu evlat katili mi yapacakmışım? Zaten İstanbul’a geleli bozulmuşum...*” (Şahiner, 17) Hem fiziksel hem de duygusal istismar uygulayan baba, çocuk üzerinde baskı yaratmaktadır. Leyla’nın babasının ona yönelttiği soruların tırnak içinde verilmemesi ve paragrafın üç nokta ile tamamlanması; Leyla’nın soruları kendi kendine yönelttiğini ama cevap bulamadığını, bir arayış içinde olduğunu göstermektedir. Etrafindakiler onu suçladığı için o da kendisinde bir kusur aramaktadır. Ayrıca, köyden kente göç eden Leyla ve ailesi de yeni bir yapının içerisine girdiği için bu durumun aile yapısına olan bozuk yansıması da gösterilmektedir.

Eğitim görmesine izin verilmemiş Leyla, önce çalıştırılmış ve sonra da zorla evlendirilmiştir. Ailesi tarafından desteklenmeyen, aşığılanan Leyla’nın kendi hayatına dair bir söz hakkı yoktur. Ailesi her hakkı gibi düşünce özgürlüğünü de elinden almıştır. Onun adına olan

kararları babası vermektedir. Bu durum da ataerkil yapının bir örneğidir. Ailesi Leyla'yı korumak ile yükümlüken bir an önce ondan kurtulmaya çalışmaktadır. Leyla, patronu tarafından istismara uğradığı için ona sorulmadan “namus meselesi” adı altında kendinden yaşça büyük bir adamla evlendirilir. Daha kendisi bir çocukken, bir aile kurmasını beklemektedirler. Evleneceğini öğrendiği bölümde geçen -miş’li geçmiş zaman kullanımı Leyla'nın evlendiği kişi hakkında bir bilgiye sahip olmadığını sadece duyduklarını bildiğini ve bu yüzden anlatılanların da masal gibi geldiğini ve gerçeği yansıtmadığını göstermektedir: “*Beni everiyorlarmış, adam amcamın tanıdığı kumaşçılardan biriymiş, hali vakti -tabii ki- yerindeymiş.*” (Şahiner, 36) Yazarın atıfta bulunduğu “kurt-kuzu” simgesi de bu durumu desteklemektedir. Şahiner, metinlerarasılık tekniğini kullanarak bu masaldaki “kuzu” simgesi ile Leyla figürünün hikayesini birleştirmektedir. “Kurt ile Kuzu” masalında da kuzu yapmadığı bir kötülük yüzünden suçlanmaktadır. Leyla'da ailesi ve patronu tarafından zorla istismar edildiği ve “namusu lekелendiği” için suçlanmaktadır. Bu masalın sonunda ise kuzu ölmektedir. Eserde de *Leyla Taşçı kızıyla ölüme atlamaktadır*. Leyla'nın kuzu ile benzetilmesi de onun tüketildiğini ancak sesini yine çıkarmadığını yansıtmaktadır. Yazar bu tekniği romanında kullanıp masala atıfta bulunarak küçükken okunan masallardaki gibi her zaman iyilerin kazanmadığını ve sonların hep iyi yazılmadığını simgelemektedir. Masallardaki hayal edilen hayatın romanlardaki gerçeklikle birlikte son bulduğunu yansıtmaktadır.

Leyla kendi eşinden de şiddet görmekte ve istismara uğramaktadır. “*Sonra kocam, ‘Hadi yatağa geç,’ dedi. Ben istemedim...*” (Şahiner, 38) “Koca” emir cümlesi kurarak baskı yaratmaktadır. “Ben istemedim” ve “zorla” kelimeleri romanda birer leitmotif olup zorunluluğu ve isteksizliği belirtse de bu durum sadece Leyla'nın kendi içinde bir sese dönüşmektedir. Dışarıya yansımamaktadır çünkü söylediği her sözcüğün yok sayılacağı farkındadır. Bir çocuk olarak bedeninin kullanılmasını artık bir *vazife* olarak görmektedir. Toplum tarafından benimsenen

“Evlilik içi şiddet, şiddet değildir.” algısını o da kabullenmiştir. Bu nedenle kurtulamayacağı bir durum için isyan etmenin hiçbir işe yaramayacağını farkındadır. Bu durumu da sığınma yolu olarak seçtiği mizah ve alaycı diliyle yansıtmaktadır: “*Bence bu tecavüz meselesini biraz fazla abartıyorlar. ‘Ay şöyle vahşet, böyle genç kızların hayatını karartıyorlar,’ diye... Görüyorum televizyonda kızları da, yüzlerini kapatmışlar, hüngür hüngür ağlıyorlar. Bu kadar büyütecek, gazetelere sayfa sayfa haber yapacak bir şey yok. Ne var, ben her gün uğruyorum!*” (Şahiner, 39)

Yazar, Leyla’nın alaycı ve mizahi dilini çocuk ruhunu kaybetmeyen ama bir yetişkin bedenini taşıyan bir figür şeklinde kurgulamıştır. Kendi yaşamıyla alay eden bu karakterin mizahi dili, onun sığınma yolunu ve güçlü kalma çabasını yansıtmaktadır. Aynı zamanda yazar, Leyla karakteri üzerinden her gün birçok kadının şiddete maruz kaldığını ancak sesini gerçeklerle duyuramadığını vurgulamaktadır. Haberlerin sadece mağduru ele aldığını suçlunun bile suçlu sayılmadığını, “vahşet” ve “hayatını karartmak” kelimelerini genç kız üzerinden anlatan Şahiner, toplumsal algının genç kız ve kadın üzerindeki aşağılayıcı etkisini de çarpıcı bir şekilde yansıtmaktadır. Leyla için hayatı kabulleniş söz konusudur: “*Gözlerimi kaparım vazifemi yaparım,’ dedim.*” (Şahiner, 39) Sadece ondan istenileni yapmaya alışmıştır. Yapmak istemediği eylemleri onun için sorumluluk haline getirdiği zaman her şeyin daha kolay olacağını düşünmektedir.

Ailesi Leyla’yı “para” niteliğinde değerlendirmektedir. Amca ve baba figürleri Leyla üzerinden para istemektedir: “Kan parası” ve “Başlık parası” Leyla’nın bütün yaşadıkları bir kenara atılmakta ama onun üzerinden ekonomik zayıflıklar kapatılmaktadırlar. “*Ben de diyordum ki, bu babamlar tecavüze uğradıktan sonra beni niye öldürmedi...*” (Şahiner, 37) Leyla istismara uğradıktan sonra yaşamasını mucize olarak görürken, kendi üzerinden ailesinin para aldığını öğrenmesi onu hayatta olmasının tek nedeni ile yüzleştirir: Para. Ailesi için Leyla sadece para anlamını taşımaktadır, başka hiçbir değeri yoktur. Yazar, “*Eee, taş taş değmeden duvar*

örülmezmiş.” (**Şahiner, 35**) ifadesiyle de ironi yaparak Leyla'nın etrafındaki insanlara-babası, amcası, kocası- olan öfkesini yansıtmaktadır. Özellikle ailesinin birlik olup kendisine karşı duvar örmesi, onu yok sayması, Leyla'nın değersiz hissetmesine neden olmaktadır. Bu değersizlik hissi kitabın bütününe de yayılmıştır. Değer görmeyen Leyla bilmediği bir hisse rağmen değer verme kavramını- hissetmek istediği duyguyu- “çocuklarımı her türlü kötülükten korumak” şeklinde tanımlamıştır çünkü hayatındaki en büyük öfkeyi annesine duymaktadır: “*Adamlardan çektim ama en çok anneme kıızıyorum.*” (**Şahiner, 43**) Annesinin onu hiçbir zaman korumaması ve etrafında şekillenen bütün olayları kabul etmesi Leyla'nın kimsesiz hissetmesine neden olmaktadır. Anne çocuğunu ihmal etmektedir. Anne figürü toplumdaki ataerkil yapıya, kadının bakış açısını yansıtmaktadır. “*Kız telef oldu, artık kim alır?*” (**Şahiner, 34**) ifadesiyle anne, içinde bulunduğu sosyal yapıya boyun eğdiğini ve yaşamını bu yapı nasıl isterse öyle sürdürdüğünü göstermektedir. “Kızım” ifadesi yerine “kız” sözcüğünün kullanılması da kendi çocuğa bile sahip çıkamadığını, koruyamadığını göstermektedir. Bu nedenle de Leyla annesine nefret duymakta ve kendi çocuklarını korumaya çalışmaktadır.

Leyla, “çocuk gelin” bağlamında gelenekselleştirilmiş “kadın” rolünü -iyi bir anne ve eş olmak- kabullenmek zorunda kalmıştır. Kültürün ve toplumun biyolojik cinsiyete yüklediği bu roller psikolojik bozuklukların oluşumuna neden olur. Annelik, erken evlilikler ve ergen gebelikler, yoksulluk, şiddet, taciz, tecavüz, namus cinayetleri ve daha birçok faktör kadın psikolojisini doğrudan etkilemektedir.⁵ Leyla hayatındaki bu acıya daha fazla katlanamayarak ruhsal ve bedensel bir çöküş hali içine girer. Şiddetin etkilerini yansıtan Leyla, çözümü bir uyku ilacıyla sorunlarından uyuyarak uzaklaşmakta bulur. Yazarın paragrafa başlarken “Uyandım.” ve

⁵ Ekici, Ayhan. “Çocuk Gelin Olarak Evlilik Yapmış Olan Kadınların Ruh Sağlığının Araştırılması”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep, 2018, s.24-25

paragrafı bitirirken “Uyudum.” şeklindeki tekrarları günlük yaşamından uzaklaştığını, hiçbir şey yapmadığını, kendinden vazgeçtiğini aktarmaktadır. Bu şekilde başlanan ve tamamlanan paragrafların uzunluğunun giderek azalması da Leyla’nın bilincini kapalı tutarak hayatına dair düşünmediğini ve hatırlamadığını yansıtmaktadır. Özellikle kitabın bu bölümünde Leyla’nın sözcük seçimlerinin argo ve küfür olması onun hayatına dair öfkesini ve nefretini yansıtmaktadır: *“Eeh sikerim evdeki pozitif enerjiyi! O sinirle kalkıp Ayşe’ye bir tane yapıştırdım.”* (Şahiner, 86) Uykuya dalarak her şeyi yok sayarken uyandığında tekrar hayatıyla yüzleşmesi, sorunların içine tekrar girdiğini hissettirmektedir. Ayrıca, sadece kendi hayatından değil çocuklarının hayatından da vazgeçmiştir. Kendisine davranıldığı gibi çocuğuna da davranmaya başlamıştır. Kendi geliştiği aile yapısını o da çocuklarına yansıtmaktadır. Ayşe’ye şiddet uygulamakta ve onu yok saymaktadır. *“...gözüm Ayşe’ye takıldı, kola içiyor. Kolanın yanında bir bardak su. Bir ondan içiyor bir ondan. Babasının raki içtiği gibi!”* (Şahiner, 97) Ayşe’nin babasının hareketlerini tekrarlaması; toplumun en küçük yapı birimi olan ailede yetişen çocuğun, ailede ne görürse onu uyguladığını göstermektedir. Bu nedenle, şiddet temelli bu düzenin değişmediğini de ele alan Şahiner, ailenin ve toplumun yanlış sürdürülen sistemini eleştirmektedir.

Leyla çocuk yaşta evlendirilmeye mahkûm edilmiş, bütün yaşadıkları hiç sayılarak sadece çıkar uğruna etrafındakiler tarafından kullanılmıştır. Leyla’nın psikolojik ve fiziksel olarak gelişimi tamamlanmamışken ailesi ve eşi tarafından gördüğü şiddet ve ihlal nedeniyle ne ruhu ne de bedeni iyi durumdadır. Babasından şiddet görmek, küçük yaşta evlendirilmek, kendisi çocukken çocuk sahibi olmak Leyla’yı derinden sarsan nedenlerdir. Şahiner, “toplumsal cinsiyet rolleri” üzerinden çocuk gelinlerin yaşadığı baskıyı ve kaybolmuşluk hissini yansıtmış ve “erken evlilikler” üzerinden “aile” kavramına atıfta bulunarak aslında evliliklerin aileyi yaratmadığını ve

yanlış *aile* kavramının sürdürülmesi durumunda ailenin kız çocuklarını para olarak görmeye devam edeceğine ve şiddetin sürdürüleceğine dikkat çekmektedir.

II.II. ÇEVREDEN KAYNAKLI TOPLUMSAL SORUNLAR

Her toplumsal sorun temelinde çevresel bir faktörü barındırır. Çevresel faktör ise toplum tarafından belirlenir. Toplumlar ekonomik, kültürel, ideolojik farklılıklar gösterse de toplumsal sorunlara bakış açısı aynıdır. Toplumun “kadına” olan bakış açısı-kadınların erkeklere göre daha güçsüz daha değersiz görülmesi, ayırimcılığa yol açan geleneksel yaklaşımlar⁶- nedeniyle toplumsal bir sorun haline dönüşmektedir. Antabus’da toplumun algısının bir kız çocuğu olan Leyla’ya yansımaları ele almaktadır.

Romanda “Leyla” figürünün hayatında konumlandırılan ilk toplumsal sorun, çocuk yaşta konfeksiyon işçisi olarak çalışmaya başlamasıdır. Yazar, Leyla’yı okuyucunun karşısına ilk “çocuk işçi” olarak çıkarması ile Leyla’nın ve dünyadaki çocukların hayat mücadelesini acı bir gerçekle karşıya yansıtmaktadır. Özellikle Şahiner’in eserlerinde çocuk işçilere de değinmesi bu durumu desteklemektedir. Örneğin, “Gelin Başı” kitabında yazdığı “Tel’siz Duvaksız” adlı öyküsünde de on iki yaşında çalışmaya başlayan Mercan’ın hikâyesini anlatmaktadır. Toplumsal bir sorun olan çocuk işçiliğine bu eserinde de değinen yazar, özellikle bunu kız çocukları üzerinden aktararak toplumsal algılara da dikkat çekmektedir.

Leyla eğitim görmesine izin verilmeyen bir çocuktur. Bir çocuğun en temel hakkı olan eğitim hakkı elinden alınmış ve çalışmaya zorlanmıştır. Leyla, köyden İstanbul’a geldiğinde eve para getireceği düşüncesiyle bir fabrikaya konfeksiyon işçisi olması için verilir. Leyla’nın kendi

⁶ ALİSBAH TUSKAN, Aydeniz. Toplumsal CİNSİYET TOPLUMDA Kadına BİÇİLEN Roller Ve çözümleri. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-99-1179>.

yaşamına dair bir söz hakkı yoktur. Onun hayatına dair kararları babası ve amcası vermektedir. Bu da ataerkil yapının bir kanıtıdır. Üstelik çalışıp kazandığı paranın babasının eline sayılması da bir ekonomik şiddet göstergesidir: “Amcam, ‘Leyla’yı da verin bir konfeksiyona çalışsın,’ dedi. (...) Para konusunu amcam konuştu patronla. Aydan aya babamın eline sayılacak.” (Şahiner, 18)

Leyla kendi için değil babası için para kazanmaktadır. Ekonomik özgürlüğü yoktur. Etrafında şekillenen olaylara da sadece bir gözlemci olarak yaklaşmaktadır. Bilgisiz ve cahil olduğundan dolayı etrafında şekillenen olaylara göre öğrenen ve tecrübe edinen Leyla eğitimini hayat okulunda tamamlamaktadır. Eğitim görmediği için de ona ne denirse de yapmaya mahkûmdur. Bilgisizliğini susarak gizlemekte ve gözlemleyerek öğrenmektedir. Ayrıca Leyla figürünün bir kadın olarak çalışabilmesi, toplumda onu ikinci sınıf -işçi sınıfı- birey yapmaktadır çünkü orta sınıf bir aile için sadece erkek çalışmakta kadın evde oturmaktadır ancak işçi sınıfında kadının çalışması para getirisi olarak görülmektedir. Toplumda kadının çalışabilmesi bir temel hak değil, kazanç getirisi olarak değerlendirilmektedir. Çocuk yaşta çalışmaya mahkûm edilmiştir. Bu durum Leyla’yı hem psikolojik açıdan hem de fiziksel açıdan etkilemektedir. Fabrikada, “el işçisi” olduğu için aşağılanmakta, köle gibi kullanılmaktadır: “El işçisiyim; en acemi benim, en az maaşı ben alıyorum. Makineciler en çok beni azarlıyor. (...) El işçisiyiz ya ne derlerse yapacağız.” (Şahiner, 20-25)

Tekrarlanan “en” sözcüğü de Leyla’nın yorucu ve kötü iş ortamını dışarı vurma biçimidir. Bu cümleyi kendi dile getirmesi de hem kız çocuğu hem de bir çocuk işçi olarak toplumun ona gösterdiği tepkiyi kendisine söyleyerek bunu kabullenmeye çalıştığını göstermektedir. Ayrıca, “el işçisi” ifadesinin tekrarlanması da toplum tarafından, çalıştığı insanlar da dâhil olmak üzere yargılandığını ve en alt sınıf olarak görüldüğü için aşağılandığını vurgulamaktadır ve bunu kendi kendine de yapmaktadır. Toplumun ona biçtiği kalıbı kabullenmiştir. Yazar, çalışma ortamıyla da patron-işçi ilişkisini ve hiyerarşik yapıyı ele almaktadır. Bu durumun ayrıca bir çocuk işçi

üzerinden ele alınması, çalışmaya başlayan her insanın piramidin en altında bulunması anlamına geldiğini yansıtmaktadır. İş koşulları, çalışma ortamı hem Leyla'nın psikolojisini etkilemekte hem fiziksel gelişimine zarar vermektedir. Yazar, Leyla'yı on beş yaşında kurgulayarak bir ironi yaratmaktadır çünkü yayımlanan kanunlara göre Leyla on beş yaşında olduğu için "genç işçi" sayılmaktadır ancak on dört yaşındaki işçiler "çocuk işçi" olarak adlandırılmaktadır. Çocuk işçi ve genç işçi arasındaki yaş farkı bir olmasına rağmen her ikisi de henüz reşit sayılmamakta ancak saatlerce çalıştırılmaktadır. On beş yaşında bir çocuk on iki saat çalıştırılabilmektedir. Bütün bu zorluklara rağmen Leyla ise dışarı çıkabilme özgürlüğü için çalışmaya razıdır. Sadece fabrikaya gidebilmesi için dışarıya çıkmasına izin verilmektedir ancak Leyla bu duruma bile sevinmektedir. "Ne olsa evden dışarı çıkıp iki insan göreceğim..." (Şahiner, 18) ifadesinin üç nokta ile tamamlanması da Leyla'nın hala umut ettiğini ve küçük şeylerle mutlu olmaya çalıştığını yansıtmaktadır. Ancak kadının-kız çocuğunun- çalışmasından kaynaklı doğan toplumsal algı ile birlikte Leyla'nın bedeni de maddeleştirilir ve çalıştığı fabrikada patronu tarafından istismara ve tecavüze uğrar. "kirlenmiş" ve "namusu lekelenmiş" olarak adlandırılır: "Televizyon Türk Filmi Oyuncusu Ses/ Kanal D: Ben sana layık değilim Orhan, ben kirlendim!" (Şahiner, 29) Yazar, Yeşilçam'dan -Türk sinemasından- örnek vererek de bu durumun toplumsal bir algı haline dönüştüğünü ve kadının suçlu konumuna düşürüldüğünü yansıtmaktadır. "Ben kalktım, ortalığı toparladım ki kimse tecavüze uğradığımı anlamasın. Biri duysa rezil olurum." (Şahiner, 27) Leyla kullanılmasına, haksız konuma düşürülmesine rağmen "Ben kalktım", "toparladım", "rezil olurum" fiilleriyle bütün suçu kendine yüklediğini ve kendinin bu duruma sebep olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Toplumsal bir algı haline dönüşen "kadının suçlu olma durumu" "Biri duysa rezil olurum." ifadesiyle Leyla üzerinden de bu algıyı kabulleniş şeklinde yansıtılmıştır. Leyla toplumsal algıları kabullenmiştir. Yaşadıklarını ise herkesten saklamaya ve

gizlemeye çalışmaktadır. “*Bunlar ne biçim insan! (...) Başlarına yıkılsın!*” (Şahiner, 35) Etrafindakilere bir başkaldırı ve isyan gösterse bile bunu asla sesli olarak dile getirmemektedir. Seslenişi yine kendi içindedir. Ataerkil yapıya boyun eğmektedir. Yazar, Leyla karakterinin kurgusu ile “kız çocuklarının” sessiz kaldığını sadece kendi içinde yaşadığını gösterirken Şahiner’in dil tercihinin argo ve küfür biçiminde olması ve olan her şeyi açık bir dille aktarması da topluma olan seslenişini göstermektedir. Dilin küfür olarak yansımaları, Leyla’nın fiziksel acıyla baş etme yöntemini göstermektedir. Bir savunma mekanizmasıdır.

Toplumda özellikle sessizliğin hüküm sürmesi, hiçbir şey yapılmaması romanda en çok vurgulanan noktadır. Çocuk elinde gücü barındıramadığı için sessiz kalmaktayken, çevre de sessizliği destekler nitelikte yaklaşmaktadır. “*Birisi dedi ki, ‘Kızım kocandır.’ Kapıyı kapattı. Öbürü dedi ki, ‘Çocuğunu düşün.’ Kapıyı kapattı. Beriki dedi ki, ‘Olur böyle şeyler karı koca arasında.’ Kapıyı kapattı.*” (Şahiner, 44-45) Toplumun “birisi, öbürü, beriki” şeklinde ifade edilerek farklılaştırılması Leyla’yla aynı durum içinde bulunmamalarına rağmen toplumsal baskı uygulayarak onu “ideal kadın” yapmaya çalıştıklarını göstermektedir. “*Kapıyı kapattı.*” ifadesinin tekrarı ise sadece konuştuklarını hiçbir yardım eli uzatmadıklarını simgelemektedir. Leyla eşinden şikayetçi olduğunda bile yazar, toplumun en küçük yapı biriminden en büyük birimi olan devlette bile şiddete uğrayan kadının değeri olmadığını; Leyla’nın eşini sadece “Türk lirasına hakaretten” şikâyet edebildiğini yansıtarak, Leyla’nın “*üç kuruşluk değeri*” (Şahiner, 45) bile olmadığını; toplum tarafından da yok sayıldığını, bir kurtuluş yönü bulamadığını yansıtmaktadır. Leyla eşini öldürdükten sonra serbest kalmasını “*İnanır mısınız; ben inanamadım. Mahkeme beni serbest bıraktı. (...) Hayatımda ilk kez özgürüm.*” (Şahiner, 103) ifadesiyle belirtmiştir. Devletin bir biriminde haklı bulunmasına olan şaşkınlığını yansıtan bu ifade yine kendi özgürlüğünü de kendi elde ettiğini göstermektedir. Ancak toplumun ona karşı olan şiddeti etkisini azaltmamaktadır.

Medyanın yaptığı medyatik şiddet çevreden kaynaklı bir toplumsal sorundur. Yazılı basında kadına yönelik şiddet haberleri gazetelerin üçüncü sayfalarında yer alır. Bu haberlerde genel kurallar dikkate alınmadan haber magazinselleştirilir. Kadına yönelik şiddetin ölümle sonuçlanan vakaları, basında en çok yer verilen şiddet türüdür. Bunun nedeni ölümlerin daha çok yaşanması değildir. Dayak ve cinsel taciz gibi daha yaygın olan ve olağanlaştırılan şiddet türlerinin sıradanlaştırılıp gazetelere yansımamasıdır.⁷ Leyla da kocasını öldürdükten sonra medyatik şiddete maruz kalır. Kendisini “*Ben, ‘Kocasını bıçakladı, serbest kaldı’yım.’*” (Şahiner, 49) şeklinde tanımlar. Toplum tarafından ona yüklenen sıfat bu şekildedir. “*Üç gazetenin üçüncü sayfa haberlerini yan yana koyunca; adım, adresim, fotoğrafım, her şey tastamam. ‘Asıl şimdi yandık!’ Kapı çaldı. Açtım, Ayşe. ‘Anne gazeteye çıkmışız, ’dedi, ‘okulda herkes bana, ‘Senin annen katil,’ diyor.*” (Şahiner, 105) Medya haberi yanlı yansıtarak -istismar ederek- şiddet uygulamaktadır. Bu durum, Leyla ve kızının bundan sonra da toplum tarafından şiddete maruz kalacağını göstermektedir. Toplum olayların neden olduğunu bilmeden nasıl olduğuyla ilgilenmekte ve buna göre Leyla’yı yargılamaktadır. Yapıtın son cümlesinin “*Şimdi sayfayı çevirebilirsiniz.*” (Şahiner, 105) olması da Leyla’nın bütün yaşadıklarının sayfalarca sürdüğünü, bir gazete sayfasında bir köşeye sığacak şekilde olmadığını vurgulamaktadır. Şiddetin haber olma şekli dikkate alındığında, okuyucu/izleyici suç ve şiddetin nedenleri hakkında düşündürecek ve bu tarz bir şiddetin ortaya çıkmasına neden olan toplumsal koşulları düzeltmek üzere harekete geçirecek hiçbir bilgiye yer verilmediği görülür.⁸ Yazarın toplumsal bakış açısının yanlışlığı için medyayı kaynak olarak

⁷ Arslan, Memet. “MEDYATİK ŞİDDET VE TOPLUMSAL CİNSİYET: HABERDE KADIN CİNAYETLERİ.” T.C. Sakarya Üniversitesi, 2018.

Binark, M., & Gencel, B. M. (2007). Eleştirel medya okuryazarlığı, kuramsal yaklaşımlar ve uygulamalar. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

⁸ Arslan, Memet. “MEDYATİK ŞİDDET VE TOPLUMSAL CİNSİYET: HABERDE KADIN CİNAYETLERİ.” T.C. Sakarya Üniversitesi, 2018.

İnal, A. (2003), Medyanın etkisi sorunsalına başka bir bakış. S. Alankuş (Der.), Medya ve toplum, habercinin el kitabı kitabının içinde (ss. 59-74). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.

göstermesi de problemin asıl olarak toplumda var olduğunu ve bakış açısının değiştirilmesi gerektiğini savunduğunu göstermektedir.

Leyla, etrafında şekillenen toplumsal sorunlarla artık başa çıkamayacağını farkındadır. Yıllardır yaşadığı bu durumun sona ermeyeceğinin ve kimsenin ona yardım etmeyeceğinin de farkındadır. İnsanların sadece ona acıdığını bildiğinden dolayı da sessizliğini kalkan olarak kullanır. Bu nedenle sadece kendi kendine konuşmaktadır. Hayata dair deneyimler edinmiştir ancak düzenin değişmeyeceğinin farkındadır. *“Ama illet başkasının başına gelince kolay. Başkasının derdi her derde devadır: Bakar bakar, ‘Benden kötüler de var,’ deyip haline şükreder, kendi derdini unutursun. ‘Vah vah, tüh tüh,’ deyip kâfi merhameti gösterdiğin an görevin biter. ‘Ah,’ dersin, ‘vallahi çok üzüldüm, ben çıkayım biraz kafamı dağıtayım.’ El derdi insanın kendi derdini unutmak için edindiği zevktir. Çoğu kadın, çocuğu bile kendi dertlerini unutmak için doğuruyor. Ne ki göbek bağı doğurmakla kopmuyor. Dertine dert eklediğinle kalıyorsun.”* (Şahiner, 74) Bu alıntıda toplumun yapısına ve bozukluğuna yapılan bir göndermedir. Leyla figürünün toplum tarafından maruz kaldığı durum özetlenmektedir. Çocuğun var olmasının bir nedene bağlanması ise çocukların dünyaya gelirken bile sevgiden dolayı değil kargaşayı yok etmek için var olduğunu ancak bu bozuk sistemde çocukların da yok olduğunu aktarmaktadır.

III. SONUÇ

Seray Şahiner, *Antabus* adlı romanında kız çocuğu üzerinden toplumsal sorunlara dikkat çekmiştir. Leyla figürünün on beş yaşındayken ailesinden başlayan şiddet, sonrasında zorla evlendirildiği adam tarafından da devam ettirilmiştir. Bu durum, Leyla’yı olumsuz etkilemiştir ve Leyla sonrasında şiddeti kendi çocuklarına uygulamaya başlamıştır. Ayrıca, daha çocukken para getireceği düşüncesiyle “konfeksiyon işçisi” olarak çalıştırılması, onu toplumda ikinci sınıf kişi

yapmış ve gelişimine de engel olmuştur. Çalıştığı yerde istismar edilmesi, bedeninin maddeleştirilmesi ise onun değersiz hissetmesine sebep olmuştur. Bütün bu yaşadıkları art arda sıralandığında ise Leyla çevresindeki sorunlara baş edemez hale gelerek her iki sonda da ölümle karşılaşmıştır: kendi ölümü veya kocasını öldürmesi.

Yazarın, özellikle açık ve anlaşılır dili toplumsal sorunların bütün görünürlüğüyle ele alındığını göstermektedir. Küfür ve argo dili de Leyla'nın çevresine karşı olan öfkesini yansıtmaktadır. İç monolog tekniğinin yapıtın bütününe yayılmış olması da Leyla'nın sessizliğini ve suskunluğunu göstermektedir. Kendi sesi bir yankı içindedir. Yazarın tercihleri ele alındığında, yazar çocuk figür üzerinden çocuğun sessizliğini ve saflığını kullanıp okuyucuya toplumsal sorunların çocuklara olan yansımalarını anlatmaya çalışmaktadır. Yazar, toplumsal sorunları ele alırken toplumsal sorunların nedenleri ve sonuçları üzerinde dururken bu durumun çocukta yarattığı etkiye daha çok değinmektedir. Toplumsal sorunların, çocuklar üzerine olan yansımalarını ele alarak toplum kaynaklı problemlerin kişi de ve onun hayatında yarattığı etkiyi ve bozuk yapının devamını, hem bireysel hem de toplumsal olarak sürdürdüğünü öne çıkarmaktadır.

“Feminist Eleştiri Kuramına” göre incelendiğinde yapıtın da kadın üzerindeki erkek egemenliğini ele alması ve kadının erkek tarafından istenilen hayatı yaşaması yansıtılmıştır. “Yazar olarak kadına yönelik feminist eleştiri” bağlamında incelendiğinde Seray Şahiner'in kendine özgü mizahi dili dikkat çekmektedir. Şahiner, figürün mizahi dilini bir savunma kalkanı olarak kullanıp figürün kendi acısını dindirmeye çalıştığını yansıtırken okuyucunun kayıtsızlığına dikkat çekmek istemektedir. Görmezden gelinen ve yok sayılan bir kız çocuğunun ailesi ve toplum tarafından yaşadıklarını okuyucuya olduğu gibi aktaran Şahiner, ataerkil yapı da kız çocuğunun

var olma ve barınma çabasını yansıtmıştır. “Marksist Sosyalist Feminizm”⁹ penceresinden değerlendirildiğinde ise Leyla’nın ekonomik alanda ezilmişliği yansıtılmıştır.

Bu tezin sonucunda, toplumsal sorunların çocuk bireyler üzerine yansımalarının edebiyatta figürün iç sesi yansıtılarak aktarıldığını ve bu durumun çocukların susmak zorunda bırakılması ile ilişkilendirildiğine ulaşılmıştır. Toplumun bozuk yapısının aileden başlayarak çevreyi de etkilemesinin sonucunda bu durumun bireyde yarattığı olumsuz etkinin yansıtıldığı sonucuna da ulaşılmıştır. Aynı zamanda Seray Şahiner’in özellikle kadın odaklı toplumsal sorunları eserlerinde yansıtmasının incelenmesi de başka bir çalışmada ele alınabilir.

IV. KAYNAKÇA

Şahiner, Seray. *Antabus*, Everest Yayınları, Nisan 2019.

1. ALİSBAH TUSKAN, Aydeniz. “*Toplumsal CİNSİYET TOPLUMDA Kadına BİÇİLEN Roller Ve çözümleri*”. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-99-1179>.
2. Arslan, Memet. “*MEDYATİK ŞİDDET VE TOPLUMSAL CİNSİYET: HABERDE KADIN CİNAYETLERİ*.” T.C. Sakarya Üniversitesi, 2018.
3. Binark, M., & Gencel, B. M. (2007). *Eleştirel medya okuryazarlığı, kuramsal yaklaşımlar ve uygulamalar*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
4. ÇELİK, EJDER. “*Edebiyat Eseri Toplumun Aynasıdır Edebiyat Sosyoloji İlişkisi Üzerine*.” *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* , vol.104, no.738, pp.59-64, 2013

⁹ Şener, Meral & Zengin, Oğuzhan. “Feminist Kuram: Tarihsel Gelişim, Ana Akımlar ve Sosyal Hizmet”. Gece Kitaplığı, Aralık 2020. Bölüm 6, s.145-146.

5. ÇELİK, Sema Nur. “KADIN ÖYKÜ YAZARLARINDA AİLE (1980-1990).” T.C. MARMARA ÜNİVERSİTESİ, Türkiyat Araştırmalar Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul, 2014, s.12-13.
6. Ekici, Ayhan. “Çocuk Gelin Olarak Evlilik Yapmış Olan Kadınların Ruh Sağlığının Araştırılması”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep, 2018, s.24-25
7. İnal, A. (2003), *Medyanın etkisi sorunsalına başka bir bakış*. S. Alankuş (Der.), Medya ve toplum, habercinin el kitabı kitabının içinde (ss. 59-74). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
8. Moran, Berna. «*Feminist Eleştiri Kuramı, Yazar olarak kadına yönelik feminist eleştiri.*» Moran, Berna. Edebiyat Kuramları ve Eleştiri. İstanbul: İletişim Yayınları, 2021. s.255.